

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ № 3

София, 4 февруари 1999 г.

Конституционният съд в състав:

Председател: Живко Сталев

Членове: Асен Манов

Цанко Хаджистойчев

Станислав Димитров

Неделчо Беров

Димитър Гочев

Стефанка Стоянова

Тодор Тодоров

Александър Арабаджиев

Георги Марков

Маргарита Златарева

при участието на секретар-протоколита Галина Добрева разгледа в закрито заседание на 4 февруари 1999 г. конституционно дело № 32/1998 г., докладвано от съдията Маргарита Златарева.

I

Конституционният съд е сезиран с искане на главния прокурор за обявяване противоконституционност на част от разпоредбите на чл.90а и чл.91а от Закон за наследството /ЗН/, създадени като нови с §7и §8 от Закона за изменение и допълнение на Закона за наследството /обн. ДВ, бр.60/92г./ и отнасящи се до продажба на наследство и отказ от наследство за имоти, включени в трудовокооперативни земеделски стопанства

или в други, образувани въз основа на тях селскостопански организации, собствеността върху които се възстановява.

В искането се поддържа, че атакуваните разпоредби противоречат на конституционно защитеното право на частна собственост – чл.17, ал.1 и ал.3 от Конституцията, тъй като собствениците на земеделските земи не са загубвали правото си на собственост в случаите, в които земите не са одържавявани, поради което актовете на разпореждане с тези имоти са произвели своето правно действие.

С определение от 1.12.1998г. Конституционният съд е допуснал искането за разглеждане по същество като е конституирал за заинтересувани страни по делото Народното събрание, Министерския съвет, Върховния касационен съд и Висшия адвокатски съвет.

II

В изпълнение на предоставената им от Конституционния съд възможност становища по искането са депозирали Народното събрание в лицето на Комисията по правни въпроси и законодателство срещу корупцията и Висшия адвокатски съвет.

В писменото изложение на Народното събрание се изтъква, че законодателят, създавайки оспорваните разпоредби е целял само да изтълкува евентуалната воля на разпоредителя с наследството, който не би извършил продажба на наследство или не би се отказал от него, ако би знаел, че се разпорежда и с права на собственост върху земеделски земи, които ще му бъдат върнати. Сочи се още, че с влизане в сила на оспорваните текстове /28.07.1992г./ е направено преразпределение на правата между наследниците, създадени са права за отказалия се от

наследство, респ. за продавача на наследство, които не могат да бъдат отнети без да се наруши принципът на чл.17,ал.5 от Конституцията. Крайният извод за съобразността на оспорваните разпоредби с Конституцията се предоставя на Конституционния съд.

Според становището на Висшия адвокатски съвет искането, отнасящо се до неотменената от Конституционния съд част от разпоредбата на чл.90а ЗН е недопустимо за разглеждане, поради неточната формулировка. А по отношение на искането за обявяване противоконституционността на разпоредбата на чл.91а ЗН досежно имоти, включени в ТКЗС и в други образувани въз основа на тях селскостопански организации, авторите на становището поддържат, че искането е неоснователно и следва да се отхвърли.

Останалите конституирани страни не представят свои становища.

Приложени са и стенографските протоколи на Народното събрание от 14 май, 09 юли и 10 юли 1992г., съдържащи материалите при приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за наследството от 1992г.

III

Конституционният съд, обсъждайки изложените в искането съображения, както и писмените становища на заинтересуваните страни, прие следното:

Със Закона за изменение и допълнение на Закона за наследството /обн.ДВ,бр.от 24.07.1992г./ се извърши реформа в наследственото право, една част от която бе насочена към създаване на специфични правила, отнасящи се до наследяване на

реституирани имоти. Самите реституционни закони определяха имотите, спрямо които се възстановява собствеността или правата на собствениците на: одържавени или внесени в ТКЗС или в други образувани въз основа на тях организации. Законът за изменение и допълнение на Закон за наследството /обн.ДВ,бр.60/92г./ обаче не прави такова разграничение.

Пред Конституционния съд е поставен въпросът за конституционносъобразността на тези специфични разпоредби в наследяването, които са свързани с възстановените права на собствениците на земи внесени в ТКЗС или в други образувани въз основа на тях организации като се изхожда от възприетата позиция, че при тях собствеността не е изгубвана през годините, а само е била с видоизменена същност. Поддържа се, че с влизане в сила на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи /обн. ДВ,бр.17/1991г./ тези земи автоматично са станали собственост на купилите преди това наследството или наследниците, чийто дял е уголемен след отказ от наследството и създадените по-късно специфични разпоредби в Закона за наследството отнемат така придобитите вече права.

Според **чл.90а ЗН** в атакуваната му част продажбата на наследство, извършена след включване в ТКЗС или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации на имоти, собствеността върху които се възстановява, няма действие за тези имоти.

Според **чл.91а ЗН** в атакуваната му част отказът от наследство, извършен след включване на имотите в ТКЗС или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации, за които собствеността се възстановява, няма действие за тези имоти.

За да се прецени конституционността на посочените разпоредби следва да се изходи от общия смисъл на извършената със Закона за изменение и допълнение на Закона за наследството /обн.ДВ,бр.60/92г./промяна в режима на наследяване на реституираните имоти.

За всички имоти, чиято собственост се възстановява чрез провежданата реституция /включително и тази, която за в бъдеще би продължила да се провежда/, без да държи сметка дали те са били одържавени или обобществени, законодателят въвежда законовата фикция на “новооткрити наследства”. В доктрината и в практиката на Върховния касационен съд няма спор, че понятието “новооткрито наследство”, употребено в чл.91а, изр.2 ЗН се отнася както до хипотезата на чл.91аЗН, така и до хипотезите, уредени в чл.9аЗН и чл.90 аЗН. Законодателят обособява възстановената собственост в отделен обект за наследяване, за който ще се прилагат специално създадени правила, без да се променя значението на времето и мястото на откриване на наследството.

С така създадената правна фикция се слага край в областта на наследственото право на спора относно това дали собствениците са запазили собствеността върху земята, внесена в ТКЗС или не, обезсмисля се значението на различните гледни точки относно знанието или не на наследника, разпоредил се с наследствените имоти след внасянето им в ТКЗС, но преди тяхната реституция.

Законодателно е прието, че правото на наследника да продаде тази част от наследството, включваща реституирани имоти, включително и земи, внесени в ТКЗС, ако наследството се е открило след одържавяването или внасянето на земите в ТКЗС, възниква от момента на възстановяване собствеността или правата на собственика върху тези имоти. Правото на наследника да приеме

или откаже частта от наследството, в която има такива имоти също възниква от момента на възстановяването на собствеността.

Следователно купувачът на наследство преди влизане на реституционните закони в сила и наследниците, придобили права върху наследството, поради отказа на един от тях, направен също преди момента на реституцията не могат да придобият собственически права спрямо тази част от наследството, включваща земи, внесени в ТКЗС. И това е така, не защото обсъжданите разпоредби имат обратна сила. Разпоредбите на чл.90а и чл.91а от Закона за наследството по съществото си са част от нормите на провежданата реституция. Законодателните ограничения, въведени за действието на разпореждания или отказ от наследство, включващо реституирани имоти нямат за цел да накърняват нечии права. Напротив, с тях се охраняват от евентуално неправилно прилагане /и без наличието на законовите текстове/ интересите на наследника-продавач, респ. отказалия се от наследство.

Законодателят е този, който решава кога, спрямо кои и в какъв размер се възстановява отнета собственост или отнети права върху собственост. Както е имал повод да заяви в свое решение №15/98г. по к.д.12/98г. /обн.ДВ,бр.68/98г./ Конституционният съд, реституцията не е конституционно обвързана с никоя норма от основния закон. Дали да се проведе реституция и в какъв обем е въпрос на законодателна преценка. Правото на гражданите на възстановяване на собствеността не е издигнато като конституционно право, поради което не може да се говори за накърнени права на собственост по чл.17, ал.1 и ал.3 от Конституцията.

В случая не се стига и до недопустимо отчуждаване на собствеността на купувачите на наследство или на наследниците,

придобили права, поради отказа на сънаследник от наследството им, защото такива права не са възниквали за тях. Следователно не е налице и нарушаване на чл.17, ал.5 от Конституцията.

При обсъждане конституционносъобразността на част от разпоредбите на чл.90а и чл.91а ЗН /в атакуваните им части/ следва да се има предвид още, че вследствие приложението на тези разпоредби от влизане на Закона за изменение и допълнение на Закон за наследството в сила /28.07.1992г./ , друга група лица може вече да са придобили права върху възстановени имоти, поради което съществуват техните конституционно защитени интереси, за които трябва да се държи сметка. Един друг извод за съответствието на разпоредбите с Конституцията би накърнил техните права – резултат несъвместим с изискванията на правовата държава /чл.4 от Конституцията/ за правна сигурност и предвидимост.

С оглед изложените съображения Конституционният съд приема, че чл.90а ЗН и чл.91аЗН /в атакуваните им части/ съответствуват на Конституцията, поради което искането на Главния прокурор е неоснователно и следва да се отхвърли.

Предвид горното и на основание чл.149, ал.1, т.2 от Конституцията, Конституционният съд:

РЕШИ:

ОТХВЪРЛЯ искането на главния прокурор за обявяване на противоконституционност на следните разпоредбите от Закона за наследството, създадени с §7 и §8 от Закона за изменение и допълнение на Закон за наследството /обн. ДВ, бр.60/92г./, а именно:

- чл.90а относно думите “или включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или в други, образувани въз основа на тях селскостопански организации” и

- чл.91а относно думите “или включени в трудовокооперативни земеделски стопанства или в други, образувани въз основа на тях селскостопански организации” и думите “съответно включването на имотите”.

Председател:

[Signature]
Живко Сталев

Членове:

[Signature]
Асен Манов

[Signature]
Стефанка Стоянова

[Signature]
Цанко Хаджистойчев

[Signature]
Годор Годорев

[Signature]
Станислав Димитров

[Signature]
Александър Арабаджиев

[Signature]
Неделчо Веронов

[Signature]
Георги Марков

[Signature]
Димитър Гочев

[Signature]
Маргарита Златарева

O.M. 90a 91a

D.M. 90a и 91a